

## Кинески концепт поморске моћи и војне способности као инструмент за геостратегијско надметање у Индо-Пацифику

*Иван ЗАРИЋ<sup>1</sup>, Жељко БУДИМИР<sup>2</sup>*

**Апстракт:** Кина је, као прва велика сила која ради на изградњи интегрисане таласократске и телурукратске компоненте моћи, приступ поморској моћи развијала паралелно са економским напретком. У војном домену он је обележен трима фазама које су у великој мери кључни индикатор позиционирања Пекинга у Индо-Пацифику. Кинеске војне способности које пресудно делују на њену геостратегијску позицију заснивале су се на три кључна елемента: 1) буџетским издвајањима, 2) развоју наоружања и војне опреме, и 3) изградњи одговарајуће инфраструктуре. Технолошки развој државе довео је до изузетне динамике увођења новог наоружања у оперативну употребу Народноослободилачке армије, који је у појединим сегментима готово незабележен у историји. Изградња инфраструктуре која, између осталог, обухвата и отварање база у иностранству, те развој бродограђевинских капацитета, додатни је индикатор промене приступа надметању са другим силама. У стратегијском смислу, ови елементи су повезани концептуално кроз најважнија стратегијска документа, од којих кључни искорак чини Бела књига одбране из 2015. године. Усмерењем на стратегију ускраћивања приступа (A2/AD) и развој способности за пројектовање војне моћи, Кина је значајно утицала на геостратегијско надметање са другим субјектима у региону.

**Кључне речи:** Кина, геостратегија, таласократија, Индо-Пацифик, војна моћ, Народноослободилачка армија.

### Кинески концепт поморске моћи

Приступ поморској моћи у савременој Кини доживео је еволуцију и проצват од периода почетака економских реформи и политике отворених врата 1978. године. Са развојем економије, дошло је и до редефинисања националних интереса, а војна моћ добила је задатак да

---

<sup>1</sup> Школа националне одбране, Универзитет одбране у Београду, Београд, доцент, ivanzaric@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2019-0879.

<sup>2</sup> Факултет политичких наука, Универзитет у Бањој Луци, Бања Лука, доцент, zeljko.budimir@fpn.unibl.org, ORCID:0000-0002-1745-6667.

обезбеди задовољење тих интереса. Тако је поморска моћ, у својој геополитичкој димензији, добила јасније „опросторење“ које је било генерисано другачијом економском и стратешком визијом.

Бројни су кинески аутори и лидери који су наглашавали неопходност заштите поморских права и интереса, њену стратешку важност и геополитичку нужност. Тако генерал Ми Џенју (Mi Zhenyu), истиче да је за Кину океан главни стратешки одбрамбени правац, те да ће стратешки фокус државе бити усмерен ка мору докле год политички и економски фокус Кине лежи на обалским областима (Cole 2010, 28).

Кинески војни теоретичари такође су заговарали јачање националне поморске моћи, попут старијих пуковника Чен Џоуа (Chen Zhou) и Денг Бибоа (Deng Bibo), који оцењују да је изградња поморске моћи практична потреба Кине која је усмерена ка очувању националног суверенитета и безбедности, те поморских права и интереса. Истовремено, они закључују да ће могућност гарантовања услова за мирољубиви развој Кине у 21. веку управо зависити од безбедности на поморском правцу, и констатују да је развој поморске моћи један од кључних захтева за даљи кинески одрживи и брзи економски раст, док одржање поморских области под јурисдикцијом Кине води ка томе да су поморски ресурси доступни у изобиљу, а потенцијали за даљи развој огромни. Сличан правац заговара и дугогодишњи командант Ратне морнарице (РМ) Народно-ослободилачке армије (НОА) адмирал Ву Шенгли (Wu Shengli), који оцењује да је за Кину изградња поморске моћи неопходна, наводећи историјске, географске и друштвене елементе као кључне у том правцу (Yoshihara 2013), док је поводом 60-годишњице од оснивања РМ НОА позвао на јачање логистичких способности и подршке који би омогућили поправке, попуну, замену капацитета у удаљеним регионима, као и реализацију мисија спасавања, уз успостављање таквог поморског система који би служио заштити кинеске поморске безбедности и економског развоја (Cole 2014, 44).

Теоретичари су успешно поставили темеље развоју кинеске поморске моћи, која је своју манифестацију у економском, а нарочито у војном сегменту, доживела почетком 21. века. Међу многобројним кинеским војним стратезима, ипак највећи значај за развој поморске моћи имао је генерал Лиу Хуаџинг (Liu Huaqing), који се неретко назива и кинеским Мехеном (Alfred Thayer Mahan), захваљујући изузетној идејној блискости Лиуових смерница за развој националне поморске моћи, преваходно њене војне компоненте, са Мехеновом концепцијом поморске моћи.

Карта 1: Стратешка визија Лиу Хуађинга и припадајућа мора



Извор: Зарић 2018, 26.

Ипак, као и свака геополитичка визија и процес, тако се и кинеско промишљање о таласократском постављању у савременом свету спроводи у простору. Тај простор има неколико ареала или „концентричних кругова“ који би могли да служе као заштитни омотач кључних националних поморских интереса, односно за повећање кинеске таласократске *стратешке дубине*. У том контексту је Лиуова стратешка визија усмерила пажњу кинеске поморске и војнопоморске моћи на контролу акваторијума у западном Пацифику, односно у простору који се протезао од кинеске обале на северу, до Курилских и четири главна јапанска острва и даље до Тајвана, а затим и до Бонина, Маријана и Каролина, док је на југу та визија обухватала акваторијум све до индонежанског и филипинског архипелага. Циљ овакве, не у потпуности прецизно дефинисане, Лиуове визије са „мехеновским“ карактеристикама је то да су постављене основе за даљи развој поморске моћи која је била неопходна како би се заштитили витални национални интереси.

Просторно посматрано, визија је била фокусирана на контролу првог (*diyi daolian*) и другог ланца острва (*di'er daolian*), стратешки најзначајнијих за кинеске националне интересе. Поменути „ланци“ острва суштински су се односили на контролу припадајућих мора, сврстаних у три ареала:

- приобална мора (*jinhai*, енг. *offshore areas*), која обухватају Жуто море, Источно и Јужно кинеско море, воде око Тајвана, и акваторијум унутар и изван архипелага Окинава;
- средња мора (*zhonghai*), која обухватају акваторијум између два ланца острва, и
- удаљена мора (*yuanhai*),<sup>3</sup> која подразумевају воде изван „ланаца острва“ (Зарић 2018, 26–30).

Стратегијска двосмисленост код кинеског концепта поморске моћи у географском и геостратегијском смислу огледа се и у чињеници да поједини аутори, поред условно речено општеприхваћена два „ланаца острва“ уводе и трећи „ланац острва“ (Qi 2006, 60), иако га Лиу у својим делима није представљао. Тако се као својеврсни трећи „ланац“ неретко тумачи област све до Хаваја, при чему је један од занимљивих предлога америчким представницима изнео старији кинески поморски официр у Пацифичкој команди Оружаних снага САД 2009. године, истакавши да би САД могле да контролишу област источно од Хаваја, а Кина западно од тих острва. Према наводима тог кинеског официра, у том случају САД не би имале потребу да долазе у западни Пацифик и Индијски океан (Scott 2012, 622–623).

Промене у стратегијском приступу поморској моћи у Кини могу се уочити и у трансформацији војнопоморске стратегије (*haijun zhanlue*)<sup>4</sup> (Huang 1994, 16–19). Кинеска војнопоморска стратегија трансформисана је током три кључне фазе. Прва фаза, када је Ратна морнарица НОА била намењена за обалску одбрану (*jin'an fangyu*, енг. *near-coast defense*), доминирала је од успостављања НР Кине па све до средине 1980-их година. Друга фаза трансформације односила се на активну одбрану

<sup>3</sup> Својеврсни синоним за термин *yuanhai* је *yuanyang* и такође значи удаљена мора или удаљени (отворени) океани. Међутим, у стратегијском схватању, ова два термина испољавају битну разлику, зато што за Кину удаљена мора представљају акваторију која се налази непосредно изван другог ланца острва, док удаљени океани подразумевају акваторију и изван тог појаса. Додатна специфичност која се може уочити код Кине у овом погледу је да сви наведени термини не обухватају искључиво специфична поморска подручја, већ да у већој мери одговарају областима у којима се пројектује поморска моћ даље од обале, те су, како је већ констатовано, подложни и променама у контексту јачања кинеских способности за пројекцију моћи у том домену. Додатно, Ратна морнарица, као ни друге званичне кинеске институције нису службено дали прецизне информације о значењу појединачних термина, због чега такође постоји њихово повремено различито тумачење.

<sup>4</sup> Оквир и смернице за стратегијско деловање Ратне морнарице НОА представљени су кроз тзв. осам карактера (*jiji fangyu, jinhai zuozhan*), којима је одређена активна одбрана и извођење операција у приобалним морима, док су четири карактера (*junshi zhanlue*) била усмерена на смернице за све видове НОА, при чему су војне стратешке смернице (*junshi zhanlue fangzhen – military strategic guideline*) одређивале зону одговорности Ратне морнарице.

приобалних мора (*jinhai jiji fangyu*, енг. *near-seas active defense*) која је трајала до средине прве деценије 21. века, када је започела трећа и актуелна фаза извођења операција у удаљеним морима (*yuanhai zuozhan*, енг. *far-seas operation*) (Nan 2011, 116–129). Већ у другој фази кинеска Ратна морнарица постаје стратегијски вид оружаних снага, који није више намењен искључиво за пружање подршке копненој војсци. Замисао је била да би улога Ратне морнарице требало да буде таква да се спроводи активна одбрана и изводе операције у приобалним морима (*jiji fangyu*, *jinhai zuozhan*, енг. *defend actively, operate in the near seas*). Географски опсег деловања Ратне морнарице се проширује на акваторијум који одговара оном који обухвата први ланац острва, као и три мора унутар обода (*neiyun*, енг. *inner rims*) првог ланца (Жуто море, Источно и Јужно кинеско), односно акваторијум непосредно на спољном ободу (*waiyun*, енг. *outer rim*) првог ланца. Лиу је оваквим концептом стратегијске употребе Ратне морнарице НОА, у геополитичком смислу, по први пут кинеској флоти дао, поред већ присутног поновног уједињења Тајвана, следеће задатке – очување суверенитета у вези са поморским споровима, заштита поморских ресурса, обезбеђење поморских линија комуникација у ратним периодима, одвраћање и одбрана од непријатељске агресије са мора, као и постизање стратешког нуклеарног одвраћања.

Паралелно са теоретичарима, поморску моћ у Кини перманентно су заговарали и водећи лидери у Пекингу. Иако је Мао (Mao Zedong) још 1953. године писао о потреби стварања јаке ратне флоте, војнопоморска моћ добила је на значају тек са наредним генерацијама кинеских лидера. Тако је Денг (Deng Xiaoping) 1979. године позвао на креирање „јаке морнарице са модерним борбеним способностима“, а 1997. године Ђанг Цемин (Jiang Zemin) је заговарао „изградњу националног поморског кинеског зида“ (Cole 2010, 10–11), уз истицање значаја јачања Ратне морнарице, као стратешки важног чиниоца. Сличан приступ настављен је и током периода Ху Ђинтао (Hu Jintao), када су 2004. године постављена четири основна стратешка императива, који су послужили као смернице за развој кинеске војнопоморске моћи:

- обезбеђење лојалности војске Комунистичкој партији Кине (КПК);
- обезбеђење суверенитета, територијалног интегритета, укључујући спречавање сепаратизма Тајвана и националне безбедности с циљем наставка националног развоја;
- очување кинеског растућег националног интереса, укључујући поморску безбедност и нетрадиционалне безбедносне проблеме и допринос одржању светског мира (Cole 2014, 44).

Ипак, са становишта највишег кинеског руководства, најзначајнији помак у надоградњи концепта поморске моћи остварен је у периоду пете

генерације лидера, предвођене Си Ђинпингом (Xi Jinping). Тако је већ приликом 18. Конгреса КПК 2012. године и седнице Свенародног националног конгреса у марту 2013. године Си покренуо процес заговарања трансформације Кине у праву поморску силу, апострофирајући да Кина мора стратешки да управља морем и континуирано ради више да промовише напоре да постане поморска сила (ONIUS 2014, 45). На овом месту може да се уочи да је Сијева концепција, иако свакако надоградња концепата претходних лидера, на централно место поморске моћи ставила војни елемент и поставила темеље каснијој детаљнијој разради у оквиру Белих књига одбране, најважнијих стратегијских докумената Пекинга. Истовремено, Сијев концепт раста Кине у „праву поморску силу“ заснован је на принципима производње, снажне трговачке и ратне морнарице, уз приступ прекоморским тржиштима и базама, што суштински одговара Мехеновим принципима поморске моћи (Yoon 2015, 43–44). У прилог чињеници да се концепт кинеске поморске моћи перманентно разматра и развија, као и да је у фокусу највиших државних и војних руководилаца, говори и Сијев позив, током састанка са највишим руководиоцима НОА и Народне наоружане милиције, за време друге сесије 14. Националног народног конгреса, одржаног у марту 2024. године, да се интегришу планирање поморских операција, заштита поморских интереса и поморска економија с циљем даљег развоја националне поморске моћи (Zhao 2024), односно да НОА мора да координира припрему за поморске војне конфликте, заштиту поморских права и интереса, и развој поморске економије (Bloomberg 2024). Из ових сугестија јасно произилази закључак да је са снажним укључивањем Кине у међународне трговинске токове паралелно био развијан и њен приступ поморској моћи, који је временом посебно био изражен у војном сегменту, који је понекад кроз историју недостајао Кини, нарочито у периоду око средине 19. века, када је захваљујући недостатку управо војнопоморске компоненте моћи она била суочена са великим националним поразима.

### **Војне способности Кине као инструмент у геостратешком надметању**

Свеобухватан приступ схватању кинеских војних способности, пре свега на њеном таласократском правцу, где се одвија кључно стратешко надметање, подразумева анализу неколико елемената, од којих су кључни: 1) интелектуално-доктринарни, 2) организациони, и 3) материјални.

Интелектуално-доктринарни елемент кинеских војних способности, иако често занемариван, историјски је у тој држави манифестован и

чињеницом да је услед низа стратешких пораза, почев од Опијумских ратова, преко рата са Француском и коначно пораза у сино-јапанском рату окончаним Споразумом из Шимоносекија, дошло до *de facto* распуштања Ратне морнарице крајем 19. и почетком 20. века (Зарић 2018, 175–177). Захваљујући таквом историјском негативном искуству, приликом изградње савремене поморске моћи, а посебно њеног војног сегмента, примењен је свеобухватан приступ, који је подразумевао и теоријски оквир. У том погледу, најзначајнији документи који су дефинисали војнопоморску силу савремене Кине јесу Беле књиге одбране.

Поморска моћ је, у садржају докумената овог типа, временом добијала све већи значај, нарочито почев од Беле књиге одбране за 2010. годину. Тако је у документима за 2010. и 2012. годину, као и наредним (за 2015. и 2019. годину), заједничка карактеристика да су кроз њих кинески стратези дефинисали окружење у којем НОА треба да извршава своје задатке, да су назначили да се свет, који се одликује појачаном економском међузависношћу, креће ка мултиполарности, након периода доминације једине преостале суперсиле – САД. Апострофирајући нестабилност у сопственом непосредном окружењу, кинески стратези истакли су интензивирање стратешког супарништва као део геополитичког надметања, али и јачање националних капацитета, уз утицај сила које желе да задрже или промене *status quo* међународног поретка. Истовремено, наглашено је и јачање безбедносних претњи, које су по свом карактеру постале насилне, комплексне и интегрисане (Зарић 2018, 208–210). Овакав наратив, уз детаљнију разраду, задржан је у свим Белим књигама од 2010. године. Ипак, кулминација у разради домена војних способности и војнопоморске моћи достигнута је документом под називом „Кинеска војна стратегија“, објављеним у мају 2015. године. Овим документом наглашено је да снаге намењене за пројектовање моћи, даље од матице у Кини, заузимају све важније место.

Значајна разлика у документу из 2015. године, у компарацији са претходним документима истог типа, приметна је и приликом дефинисања смерница за све видове НОА,<sup>5</sup> што је посебно било изражено код Ратне морнарице (РМ) и Ратног ваздухопловства (РВ), као видова намењених за пројектовање војне моћи.

Тако је, у складу са стратешким захтевима одбране у приобалним морима и заштите отворених мора (*offshore waters defense and open seas*

---

<sup>5</sup> Смернице за видове оружаних снага дефинисане су у четвртом делу „Кинеске војне стратегије“, названим „Изградња и развој ОС Кине“ (*Building and Development of China's Armed Forces*), у првом сегменту овог дела названом „Развој служби и наоружања НОА и Народних оружаних полицијских снага (НОПС) (*Development of the Services and Arms of the People's Liberation Army (PLA) and the People's Armed Police Force (PAPF)*).

*protection*), смерница коју је Ратна морнарица добила, указала да ће овај вид кинеских оружаних снага постепено померити свој фокус са одбране у приобалним морима ка комбинацији одбране у приобалним морима и заштите отворених мора, што у концепту поморске моћи подразумева приобална и средња мора, уз изградњу комбиноване, мултифункционалне и ефикасне поморске борбене структуре. Посебно је истакнут значај јачања капацитета за стратешко одвраћање и извођење противнапада, поморске маневре, здружене операције, свеобухватну одбрану и подршку (The State Council Information Office of the People's Republic of China 2015). Овде се на једном месту може сагледати стратешка ширина коју Кина одређује својој Ратној морнарици. Истовремено, може се уочити да изградња поморских капацитета, пре свега бродова, није случајна, већ има иза себе озбиљну стратегијску анализу потреба и захтева у будућем периоду. Паралелно с наведеним и РВ НОА добило је, између осталог, задатак за стратешко пројектовање моћи и пружање свеобухватне подршке.

Најважније смернице, када је у питању надметање са другим силама у Индо-Пацифику као сегмент доктринарног елемента НОА, можемо да видимо у другој целини четвртог дела Војне стратегије Кине, која је названа „Развој снага у областима од критичне важности за безбедност“ (*Force Development in Critical Security Domains*). На првом месту истакнут је значај мора и океана за НР Кину, уз нагласак да њихова безбедност зависи од трајног мира, дуготрајне стабилности и утиче на одрживи развој Кине. Истакнуто је да „традиционални менталитет, у којем је копно важније од мора, треба да буде напуштен, да се већи значај да управљању морима и океанима, као и заштити поморских права и интереса“.<sup>6</sup> У складу са таквом констатацијом, експлицитно се истиче да је за Кину неопходно да „изгради модерну војно-поморску структуру, сразмерну њеним интересима националне безбедности и развоја, очувању њеног националног суверенитета и поморских права и интереса, заштити безбедности стратешких поморских линија комуникација и прекоморским интересима, као и да учествује у међународној поморској сарадњи, те да пружи стратешку подршку сопственом израстању у поморску силу“ (Зарић 2018, 212–213).

Дакле, само две године од доласка пете генерације лидера на челне позиције у држави и Сијевог заговарања израстања Кине у праву поморску силу, представљен је теоријски, интелектуално-доктринарни оквир који је омогућио развој војнопоморске моћи до нивоа који је позиционирао РМ НОА међу најјаче силе на свету. Истовремено, „Кинеска војна стратегија“ из 2015. године поставила је темеље највећој

<sup>6</sup> Наведени сегмент је посебно наглашен у четвртом одељку документа посвећеном изградњи и развоју оружаних снага Кине, у делу који се односи на „Развој снага у областима од критичне важности за безбедност“.

реорганизацији НОА у њеној историји, где је поменути модел да копно није важније од мора примењен и манифестован у пракси.

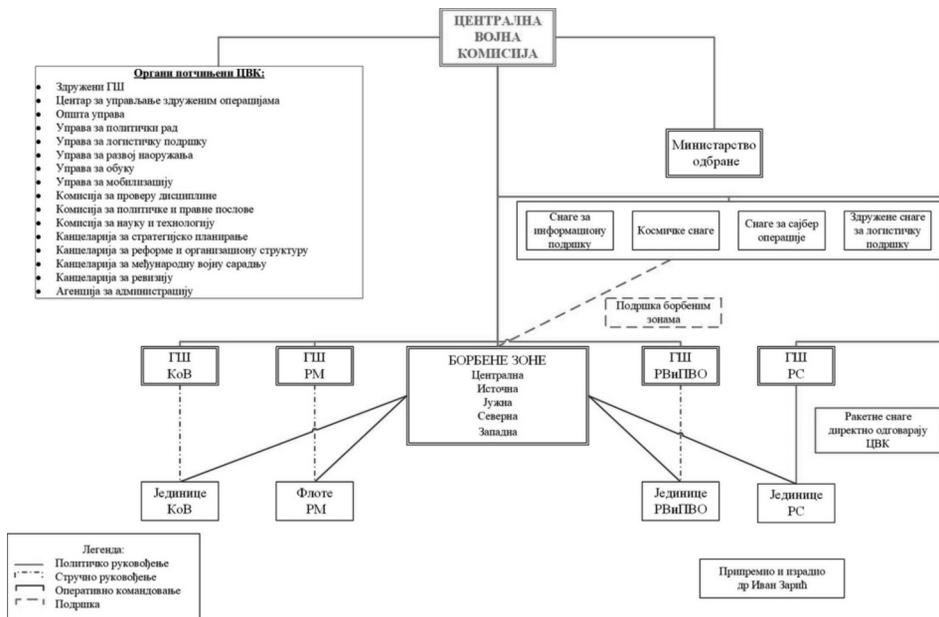
Други елемент који смо истакли у анализи кинеских војнопоморских способности односио се на организацију. Као што је већ речено, Белом књигом из маја 2015. године постављен је организациони темељ који је имплементиран већ на крају исте године, имајући у виду да је са 31. децембром 2015. године започета трансформација.

Кључне карактеристике у изградњи војних способности које су биле усмерене на пројектовање моћи, повезане су са увођењем концепта здружених операција. Наиме, прво су реорганизацијом Генералштабова видова, РМ и РВ изједначени са Копненом војском (Ков), док је истовремено концепт седам војних области који више одговара совјетском, односно руском систему, замењен моделом пет борбених зона (Централна, Источна, Јужна, Северна и Западна), које су суштински одговарале концепту здружених операција у одређеном географском простору (схема 1).<sup>7</sup> Тиме је НОА организована, у борбеном делу, по моделу који је много ближи западном. Командантима борбених зона дата је надлежност командовања свим видовима у њиховој зони одговорности, док су Генералштабови видова остали надлежни за стручну припрему снага за које су одговорни. Истовремено, НОА је остала под директном контролом Комунистичке партије, имајући у виду да је укупна војна структура наставила да буде потчињена Централној војној комисији (ЦВК), као најважнијем војно-политичком телу НР Кине. У погледу здружених операција, ранији Генералштаб је трансформисан у Здружени ГШ и директно је потчињен ЦВК, док је, такође директно под ЦВК, формиран и Центар за управљање здруженим операцијама, који фактички представља орган на врху командне структуре НОА и под којим се налазе Центри за управљање здруженим операцијама у оквиру борбених зона (Yasuyuki 2022, 51–55).

Приликом поменуте реорганизације, учињени су и други веома важни кораци. Први је био преименовање дотадашње „Друге артиљерије“ у „Ракетне снаге“ (РС), чији стратегијски утицај у надметању са супарницима у региону има немерљив значај, а сама промена имена фактички је описала уједно и праву намену тог вида оружаних снага, који је даљим развојем пројектила у оперативној употреби постао главни сегмент одвраћања и кључна способност НОА да активно спроводи стратегију ускраћивања приступа (тзв. *Anti Access/Area Denial – A2AD*) у приобалним, али и у средњим морима. Због такве важности за одбрану, јединице РС нису потчињаване командантима борбених зона, већ су непосредно потчињене ЦВК.

<sup>7</sup> За територијални распоред борбених зона погледати карту 4.

Схема 1: Приказ организације НОА Кине и система руковођења и командовања



Извор: израда Ивана Зарића.

Када је развој РС НОА у питању, модернизација овог вида такође је наглашена у „Кинеској војној стратегији“, где је најављено да ће те снаге „тежити да се трансформишу у правцу информационализације, да ће наставити самостално да уведе иновације у наоружање и опрему ослањајући се на науку и технологију, повећавају безбедност, поузданост и ефективност ракетних система, унапређују структуру снага засновану на комбинацији нуклеарних и конвенционалних капацитета“, те да ће „јачати своје капацитете за стратегијско одвраћање и нуклеарни противнапад, као и извођење прецизних удара ракетама средњег и дугог домета“ (The State Council Information Office of the People's Republic of China 2015).

Додатна промена учињена је у формирањем Стратегијских снага подршке (*Strategic Support Force* – ССП), које су намењене за вођење високотехнолошких ратова у свемиру и сајбер простору (Zhen 2016). Ипак, убрзани развој технологије, који је препознат и у последњој Белој књизи одбране из 2019. године, објављеној под називом „Кинеска национална одбрана у новој ери“, довео је до анализирања модела усвојеног 2015. године, нарочито имајући у виду да је НОА интензивно разматрала нови оперативни концепт мултидоменског прецизног ратовања (*Multi-Domain*

*Precision Warfare – MDPW*). Тако је нови концепт *MDPW* подразумевао унапређење обавештајног система који употребљава велики број података (*big data*) и вештачку интелигенцију како би се створила способност идентификације кључних рањивости непријатеља у оперативном окружењу, и искористиле способности сопствених здружених снага у свим доменима с циљем извођења прецизних удара по уоченим рањивостима (USDD 2024, 41), што је препознато као индикатор могућих промена у ССП-у. Сличне закључке о индикаторима за реорганизацију ССП-а раније су уочили и други аутори, препознајући настајања НОА да интегрише сопствене системе како би на ефективан начин могла да управља различитим аспектима извођења борбених дејстава (Yatsuzuka 2022).

Последица потребе да се направе даљи искораци у тежњама НОА да додатно допринесе извођењу здружених операција у пуном спектру била је и реорганизација ССП-а у априлу 2024. године, када су уместо овог вида формиране три нове целине у оквиру НОА. У питању су Снаге за информациону подршку, Космичке снаге и Снаге за сајбер операције, које уз раније постојеће Здружене снаге за логистичку подршку чине четири засебна самостална рода НОА (Honrada 2024).

Примењујући овако свеобухватан приступ, Кина је нарочито од доласка пете генерације лидера успоставила снажан систем и организацијом изузетно унапредила војне способности, посебно у контексту извођења здружених операција, које су у ранијем периоду представљале озбиљнији недостатак у компарацији са другим модерним оружаним снагама.

Трећи елемент војних способности који је неопходно анализирати како би се у потпуности разумела НОА јесте материјални. Овај елемент, који је често и највидљивији, размотрићемо кроз три кључна чиниоца: буџет, инфраструктуру и савремено наоружање.

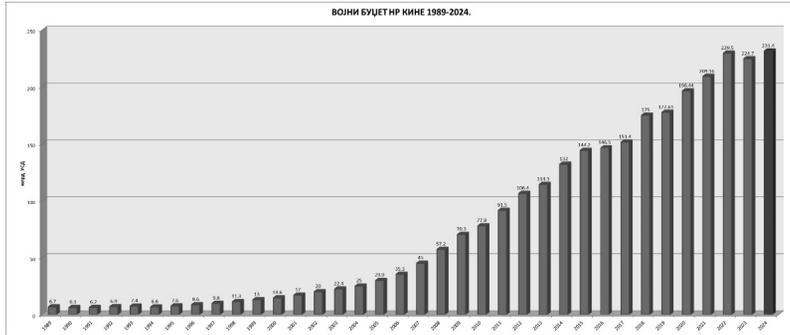
Када је буџет у питању, он представља основу за веома брзу модернизацију коју Кина спроводи у својим оружаним снагама. Иако на међународном плану висина износа кинеских издвајања за одбрану доводи до различитих интерпретација, посебно у перцепцијама на западу у вези са разликом између званичног и тзв. стварног буџета одбране,<sup>8</sup> неупитна је чињеница да Кина има, после САД-а, највећи војни буџет на свету. Високи износи истовремено омогућавају значајне инвестиције у наоружање и војну опрему, али и у пратећу инфраструктуру, што НОА обезбеђује перманентан развој војних способности с циљем заштите националних интереса. Тако је максимални износ званичног кинеског војног буџета у

---

<sup>8</sup> Једна од пројекција тзв. стварног кинеског буџета одбране дата је и у извештају *American Enterprise Institute* од 29. априла, према којем се износ пореди са америчким и наводи да досеже чак 710,6 милијарди УСД за 2022. годину у поређењу са званичних 229,5 милијарди (Mackenzie 2024).

појединачној години – управо у 2024. години, у вредности од 1,665 милиона јуана (око 231,4 милијарде УСД) и представља последицу готово експоненцијалног раста издвајања за војску у Кини у последњих 30 година.

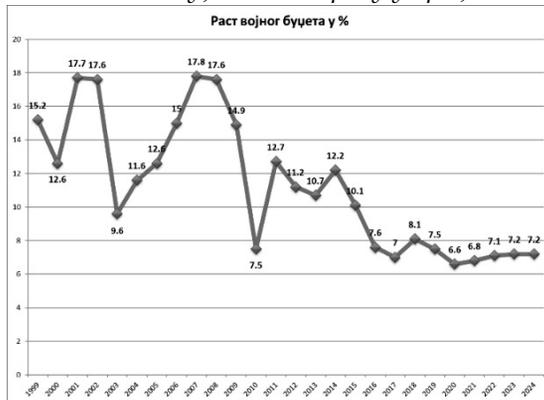
Графикон 1: Буџет за одбрану НР Кине у периоду од 1989. до 2024. године (у милијардама УСД)



Извор: израда Ивана Зарића.

Иако се у приказаним подацима може уочити да повремено долази до стагнације или чак пада издвајања за НОА у Кини, супротан закључак се добија када се погледају подаци о стопама раста у процентима буџета за одбрану (графикон 2).<sup>9</sup>

Графикон 2: Раст кинеског буџета за одбрану у процентима (1999–2024)



Извор: израда Ивана Зарића.

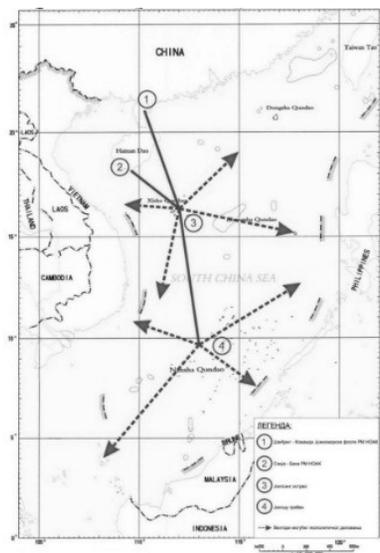
<sup>9</sup> Наиме, раст буџета одбране који Кина бележи је континуиран (графикон 2) и, без обзира што се у износима (графикон 1) могу уочити поменуте стагнације или пад, оне су

На тај начин је кроз вишегодишње стабилно и унапређено финансирање створен један од основних предуслова за даље унапређење војних способности НОА, које су је, последично, ставиле у ранг најдоминантније војне силе у ближњем окружењу на индопацифичком правцу.

Наредни чинилац материјалног елемента војних способности јесте инфраструктура. У том погледу, најзначајнији искорак у стратешком надметању са супарницима у Индо-Пацифику начињен је изградњом поморских база у Јужном кинеском мору, као и у иностранству.

Када је у питању кључна инфраструктура коју је Кина изградила са повећањем војних способности за пројектовање моћи у Јужном кинеском мору, неминовно се намеће пројекат изградње вештачких и надоградње постојећих острва која су искоришћена као основа за инсталирање војне опреме.

Карта 2: Основна инфраструктура за пројектовање војне моћи Кине у Јужном кинеском мору



Извор: Зарић 2018, 105.<sup>10</sup>

превасходно последица чињенице да се компарације ради буџети приказују у УСД, а Кина их објављује у јуанима, због чега, услед курсних разлика, долази до могућег стварања другачије перцепције о буџету.

<sup>10</sup> Кључна инфраструктура НОА у Јужном кинеском мору била је концентрисана око четири базе НОА: 1) Команде Јужноморске флоте у Цанџангу; 2) базе у Санји на острву Хаинан; 3) базе на Јонгсинг острву у Сиша архипелагу, и 4) базе на Јонгшу острву у Нанша архипелагу.

Инфраструктурно су ове базе, уз додатне војне инсталације у Сиша и Нанша архипелагу, омогућиле значајније војно присуство Кине с циљем даљег надметања са супарницима. У том делу, који је за Кину кључан, и САД као главни супарник су такође предузеле активности на изградњи сопствене инфраструктуре, пре свега кроз споразуме са Филипинима. Тако је на основу споразума из 2023. године, на постојећих пет база којима САД имају приступ на филипинским острвима, договорено даље проширење на додатне четири базе (USDD 2023), са укупно девет америчких инсталација (карта 3).

Карта 3: Распоред војних база САД на филипинским острвима

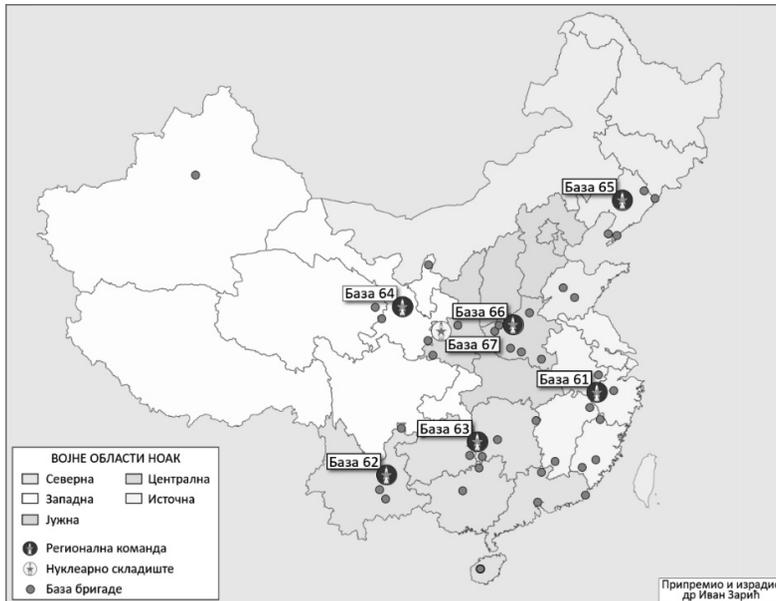


Извор: израда Ивана Зарића.

Тако је и у инфраструктурном смислу створена претпоставка за даље надметање Кине и САД у Јужном кинеском мору. Додатне активности на јачању војних способности за надметање у индопацифичком региону, Кина је направила успостављањем база у иностранству, и то у Џибутију (2016) и у Камбоџи (база Раем, 2023), чиме је створена могућност за пројектовање моћи и заштиту кључних поморских линија комуникација.

Овако конципиран развој војних способности посебно је истакнут јачањем трећег поменутог чиниоца – савременим наоружањем. У том погледу, најзначајнији сегмент за унапређење способности НОА била је модернизација пројектила из састава РС. Распоред база и бригада РС на територији Кине омогућио је довољну стратегијску дубину и значајну концентрацију тих пројектила у Источној и Јужној борбеној зони, дакле у кључним кинеским регионима који су усмерени на геостратегијско надметање у индопацифичком региону (карта 4).

Карта 4: Распоред база и бригада РС НОА

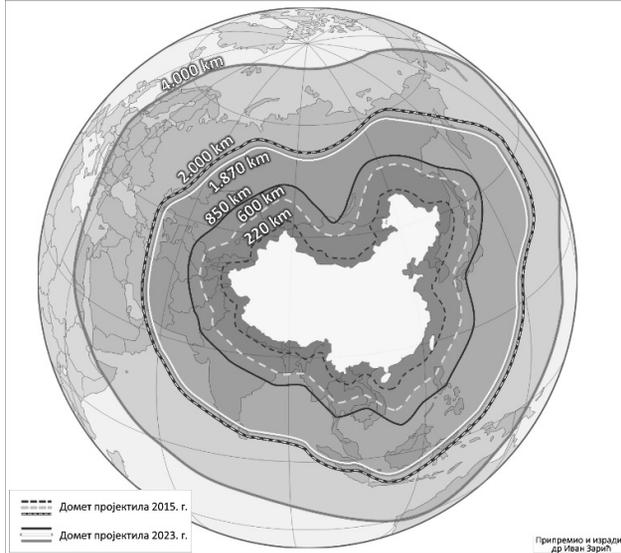


Извор: израда Ивана Зарића.

Паралелно с тим, модернизација пројектила направила је кључни искорак у војним способностима Кине, нарочито када је у питању спровођење *A2/AD* стратегије и генералног одвраћања, било конвенционалног (Пејић 2022) било нуклеарног. Доминантну улогу у том домену имали су балистички пројектили из серије *Dong Feng*,<sup>11</sup> кратког, средњег и великог домета, које истовремено допуњују способности сличног типа које поседују РМ и РВ НОА. Најзначајнији сегмент који се може уочити приликом развоја способности у овом домену јесте да је Кина изузетно повећала домет својих пројектила кратког и средњег домета у периоду од 2015. до 2023. године (карта 5).

<sup>11</sup> У питању су пројектили *DF-11*, *DF-15*, *DF-16*, *DF-21*, нарочито њена противбродска верзија *DF-21D*, као и *DF-26*, која поседује способности гађања циљева на земљи, као и покретних циљева на мору. Ипак, можда технолошки најзначајнији искорак у овом домену начињен је хиперсоничним ракетама *DF-17*, чиме је НОА сврстана у једног од технолошких лидера савремених Оружаних снага у свету. Ове ракете су употребљаване и приликом свеобухватних вежби НОА у августу 2022. године, као одговор Пекинга на сепаратистичке тежње Тајпеја и посету Ненси Пелоси острву. Том приликом је у пракси демонстрирана способност Кине да најсавременијим оружјем нанесе ударе по циљевима потенцијалног непријатеља.

Карта 5: Повећање домета пројектила РС НОА (2015–2023)



Извор: израда Ивана Зарића.

Поред РС, значајно су унапређене и способности осталих видова НОА, од којих су за надметање у индопацифичком региону кључне РМ и РВ. Када је РМ у питању, први показатељ јесте чињеница да Кина поседује највећу ратну флоту на свету, са преко 370 бродова различитог типа у поседу, укључујући преко 140 великих површинских бродова (корвете, фрегате, разарачи, тешки разарачи-крстарице, десантни бродови различитог типа и носачи авиона) од којих је већина модерних вишенаменских бродова (USDD 2024, 52–54).<sup>12</sup> Најеклатантнији пример јачања кинеске ратне флоте и њених способности за пројектовање моћи јесте увођење у оперативну употребу носача авиона, којих тренутно има три (два у оперативној употреби и један у фази тестирања), са плановима за даље проширење флоте овог типа бродова. Са снажењем површинске флоте, употребом домаће бродограђевинске индустрије, уз подизање војне способности Кине, истовремено се јача и државна стратешка отпорност и независност, имајући у виду да флота сада готово у потпуности зависи од домаће индустрије. Такође, флота подморница се изузетно брзо модернизује, при чему је процес довео до тога да у флоти имају готово у потпуности савремене бродове (нуклеарне свих 100% и

<sup>12</sup> Пројекција раста кинеске флоте указују да би она требало да има 395 бродова 2025. године, а 2030. године чак 435 бродова.

класичне дизел-електричне преко 80% (Зарић 2018, 205–206)), с циљем да укупан број подморница буде 65 до 2025. године, односно 80 до 2035. године, уз истовремено повлачење из употребе старих и увођење нових типова бродова.<sup>13</sup>

Додатни вид за пројектовање моћи је РВ, које је успело да изведе модернизацију у периоду од 15 до 20 година за коју је другим државама неопходно готово пола века. Осавремењивање авијације је учињено, како у контексту ловачке авијације (и у РВ, али и палубне авијације) тако и у контексту стратешко-бомбардерске, али и авијације за електронско извиђање и противелектронска дејства. Посебно се у технолошком смислу издваја податак о изузетно динамичном процесу увођења авиона пете генерације типа J-20 у оперативну употребу РВ НОА, у различитим варијантама и са ваздухопловним моторима домаће и стране производње, уз процене да се тренутно у саставу кинеске авијације налази чак преко 200 авиона овог типа, са капацитетима производње који се крећу, према различитим проценама, између 100 и 120 авиона годишње.

## Закључак

Концепт поморске моћи који Кина имплементира, као и изузетан развој војних способности усмерених на контролу области до другог ланца острва, укључујући приобална и средња мора, указују на свеобухватан приступ Пекинга актуелном геостратегијском надметању са САД, као и америчким регионалним савезницима. У таквом оквиру, изградња војних способности је реализована и још увек се надограђује по свим елементима, чиме се суштински омогућава геостратегијско сучељавање са ривалима. Њене ракетне снаге, уз све јачу поморску и ваздухопловну моћ, представљају чиниоце који омогућавају активно спровођење *A2/AD* стратегије. Изузетан економски раст, уз снажну индустријску производњу, истовремено омогућавају Кини да се у највећој мери ослања на сопствене капацитете, чиме се паралелно утире пут ка даљем продубљивању степена надметања са САД-ом, које се сасвим сигурно може очекивати и у наредним годинама, чему у прилог говоре и резултати сусрета на највишем војном нивоу између две стране. Тиме индопацифички регион (п)остаје кључан за одређивање глобалних геостратегијских трендова у 21. веку, уз директно учешће *de facto* две највеће силе савременог света.

<sup>13</sup> Истовремено се одвија и процес осавремењавања наоружања у подморничкој флоти, тако да се и на том плану повећавају способности, нарочито планом да ракете типа ЈЛ-3, поред ЈЛ-2, уђу у оперативну употребу.

## Библиографија

- Bloomberg. 2024. "Xi Urges Coordination of Military and Economic Strategy at Sea". *Bloomberg*, March 7. <https://www.bnnbloomberg.ca/xi-urges-coordination-of-military-and-economic-strategy-at-sea-1.2043875>.
- Cole, Bernard D. 2010. *The Great Wall at Sea, China's Navy in the Twenty-First Century*. Annapolis, Maryland: Naval Institute Press.
- Cole, Bernard D. 2014. "The History of the Twenty-First-Century Chinese Navy". *Naval War College Review* 67 (3): 43–62.
- Honrada, Gabriel. 2024. "New PLA unit underscores intelligentized warfare shift", *Asia Times*, April 22. <https://asiatimes.com/2024/04/new-pla-unit-underscores-intelligentized-warfare-shift/>.
- Huang, Alexander Chieh-cheng. 1994. "The China's Navy Offshore Active Defense Strategy: Conceptualization and Implication". *Naval War College Review* 47 (3): 7–32.
- Mackenzie, Eaglen. 2024. *Keeping Up with the Pacing Threat: Unveiling the True Size of Beijing's Military Spending*. Washington, D.C.: American Enterprise Institute.
- Nan, Li. 2011. "The Evolution of China's Naval Strategy and Capabilities: From Near Coast and Near Seas to Far Seas". In: *The Chinese Navy: Expanding Capabilities, Evolving Roles*, edited by Christopher D. Yung, Michael Swaine, Andrew Nien-Dzu Yang and Phillip C. Saunders, 109-141. Washington D.C.: Center for the Study of Chinese Military Affairs, Institute for National Strategic Studies, National Defense University Press.
- [ONIUS] Office of Naval Intelligence, US. 2014. *The PLA Navy: New Capabilities and Missions for the 21st Century*. Official Report – unclassified, Washington D.C.: ONI USA.
- Пејић, Игор. 2022. „Развој савременог кинеског концепта конвенционалног одвраћања“. *Војно дело* 74 (4): 15–27.
- Qi, Xu. 2006. "Maritime Geostrategy and the Development of the Chinese Navy in the Early Twenty-First Century". *Naval War College Review* 59 (4): 46–67.
- Scott, David. 2012. "US Strategy in the Pacific – Geopolitical Positioning for the Twenty-First Century". *Geopolitics* 17 (3): 607–628.
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. 2015. "China's Military Strategy". *Ministry of National Defense People's Republic of China*. May 26. <http://eng.mod.gov.cn/xb/Publications/WhitePapers/4887928.html>.
- [USDD] U.S. Department of Defense. 2024. *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2023*. Annual Report to Congress, Washington D.C.: U.S. Department of Defense.

- [USDD] U.S. Department of Defense. 2023. *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2023*. Annual Report to Congress, Washington D.C.: U.S. Department of Defense.
- Yatsuzuka, Masaaki. 2022. "PLA's Intelligitized Warfare: The Politics on China's Military Strategy". *Security & Strategy* (2): 17-36.
- Yoon, Sukjoon. 2015. "Implications of Xi Jinping's "Treu Maritime Power": Its Context, Significance, and Impact on the Region". *Naval War College Review* 68 (3): 40-63.
- Yoshihara, Toshi. 2013. "Rise of Chinese Seapower". Uploaded on May 29, 2024. YouTube video, 53:12 min. <https://www.youtube.com/watch?v=7P4sOH5JBXE>.
- Yatsuzuka, Masaaki. 2022. "PLA's Intelligitized Warfare: The Politics on China's Military Strategy". *Security & Strategy* (2): 17-36.
- Yoon, Sukjoon. 2015. "Implications of Xi Jinping's "Treu Maritime Power": Its Context, Significance, and Impact on the Region". *Naval War College Review* 68 (3): 40-63.
- Зарић, Иван М. 2018. „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“. *Докторска дисертација*. Београд: Факултет политичких наука.

Ivan ZARIĆ, Željko BUDIMIR

**CHINA'S CONCEPT OF SEA POWER AND MILITARY CAPABILITIES  
AS AN INSTRUMENT FOR GEOSTRATEGIC COMPETITION  
IN THE INDO-PACIFIC**

**Abstract:** The concept of sea power in China, as the first great power to engage in building an integrated thalassocratic and tellurocratic component of power, evolved hand in hand with economic progress. In the military domain, it is marked by three phases that are largely a key indicator of Beijing's positioning in the Indo-Pacific. China's military capabilities, which decisively affect its geostrategic position, have been based on three key elements: 1) budget allocations, 2) development of weapons and military equipment, and 3) construction of appropriate infrastructure. The technological development of the country has led to an extraordinary dynamic of the introduction of new weaponry into the operational use of the People's Liberation Army, which in certain segments is almost unheard of in history. The construction of infrastructure, which includes, among other things, the opening of bases abroad and the development of shipbuilding capacities, is an additional indicator of a change in the approach to competition with other powers. In a strategic sense, these elements are connected conceptually through the most important strategic documents, of which the Defense White Papers (China's Military Strategy) from 2015 was a key step forward. By focusing on a strategy of Anti Access/Area Denial (A2/AD) and developing capabilities to project military power, China has significantly affected the geostrategic competition with other actors in the region.

**Keywords:** China, geostrategy, thalassocracy, Indo-Pacific, military power, People's Liberation Army.